

VOGELS IIGedrag.

Het gedrag van vogels wordt bepaald door wat wij instinkt noemen.

Instinktief gedrag kan echter worden onderscheiden naar aangeboren en geleerd gedrag. Aangeboren gedrag is primair gedrag en dient om de levensvorm te bewaren: voortplanting, vlucht, voedselopname. Aangeleerd gedrag draagt bij tot de uiting van levensvorm: deel der zang, voedselplaatsen, schuwheid.

Sommige soorten "leren snel". Dit hangt nauw samen met hun levenswijze. Een Koolmees hangt ook in het dagelijkse leven ondersteboven. Een Zilvermeeuw heeft daar meer moeite mee en zal deze beweging niet spontaan in zijn levenspatroon opnemen. Misschien is het hem wel te leren. De Koolmees zal het echter beslist sneller door hebben. Aangeleerde gedragingen vullen aangeboren gedragingen aan. De zang bijvoorbeeld zit de zangvogel "in het bloed". Inderdaad kan men een basiszang onderscheiden. Vele soorten zijn echter onwillekeurig immitators. Zo neemt de Spreeuw die temidden van huizen net veel verkeer verblijft beslist een aantal fietsbellen op in zijn repertoire. Ik had vroeger een buurjongen die door zijn moeder met een karakteristiek fluitje werd geroepen. Een Merel die iedere avond op de t.v.antenne zijn reveille zong verwerkte deze fluitgeluiden kunstig in zijn voordracht. Of de buurjongen ook hierop reageerde is mij niet bekend. Jongen van lijsters die niet in de omgeving waar andere lijsters voorkomen worden grootgebracht, zingen slechter dan indien zij goede voorzingers hebben gekend.

Indien bepaalde vogels slechte ervaringen hebben gehad -er is bijvoorbeeld over hen heen geschoten- dan is hun vluchtreactie daarna veel intensiever; zij zijn schuwer. Men hoeft dan maar met een stok het veld in te lopen en ze zijn weg. Vooral de wat wij noemen intelligentere vogels zoals kraaien zijn hierin zeer bedreven. Zij schijnen het zelfs te overerven. Of is hier sprake van aangeleerd gedrag dat telkenmale weer wordt aangeleerd door de oude vogels, zoals bijv. vlieg oefeningen?

Sociaal gedrag is een primaire handeling. Sociaal contact is onontbeerlijk voor de instandhouding van de soort. Hieronder valt de balts en de paring. Andere sociale handelingen zijn zwermvorming, gemeenschappelijk slapen en zang. De een steekt de ander aan. Bij mensen is het al net zo. Geeuwen en lachen zijn aanstekelijke handelingen. Bij vogels is het baden erg aanstekelijk. Zodra er één begint met zijn toi-

let volgt de rest snel. Net als mensen onderscheiden vogels afstanden; vluchtafstand, sociale afstanden en audiotieve afstanden. De vluchtafstand is per soort en ook per individu verschillend. Er is een primaire afstand en een aangeleerde. De primaire instinktieve is die waarbij het dier onraad vermoedt en op de wieken gaat. De aangeleerde ontstaat door ervaring, goed of slecht. In gevangenschap opgegroeide vogels worden mak. Sommige snel, andere nooit. Dit is per soort verschillend en ook per leeftijd. "Prooivogels" zoals bijv. Kneuen krijgt men niet zo mak als bijv. kraaien. Een ekster is weer schuwer dan een Kauw; ook in gevangenschap. Hierbij komt sociaal gedrag om de hoek kijken. De Kauw is een gezellige vogel; de Ekster een vrijbouter. De Kauw zoekt sneller aanhankelijkheid. Indien wij ons met elkaar in verschillende situaties bevinden dan vereisen deze verschillende afstanden. We voelen ons dan al of minder behaaglijk. Lichamelijk contact met vreemden voelen we soms zelfs als een belediging. Ook de kontaktplaats is dan belangrijk. In een overvolle tram voelt niemand zich op zijn gemak. Ieder wil zijn eigen afstand bewaren. In een kring met visite wordt een bepaalde afstand bewaard. Een maatschappelijk lager geplaatste dient afstand te houden tot zijn meerdere. Denkt u bijv. naar aan het leger. Zo is het ook bij vogels. We onderscheiden individuele afstanden, pikafstanden en afstand naar rangorde der diverse soorten. Er bestaan kontaktsorten onder vogels zoals Kanoetstrandlopers en Winterkoninkjes die elkaar 's nachts warm houden. Andere gezellige slapers zoals Kauwen slapen alleen paarsgewijs tegen elkaar aan of individueel. De pikafstanden zijn van belang bij het voedselzoeken. Agressieve vogels binnen dezelfde soort krijgen zo voorrang en meer en beter voedsel en de beste slaappleats. Alweer bij de Kauwen ontstaat aldus een ware hiërarchie met standen en rangen. Deze sociale rangen gelden zelfs bij het Kauwenhuwelijk! Rangorde is waar te nemen bij bijv. Spreeuwen en Mussen, maar ook bij diverse gierensoorten waarbij de ene soort plaats maakt voor de andere. Dit plaats maken buiten de eigen soort kan zelfs ontaarden in permanente aan- of afwezigheid. Bij zoogdieren is dat wat duidelijker aangetoond; Haas en konijn, Ree en hert verdragen elkaar niet. Dit schijnt ook het geval te zijn bij Roeken en Zwarte Kraaien. Ook kopschudden, nek tonen of bepaalde opvallende kenmerken vertonen aan de partner valt onder sociaal gedrag. Deze gedrageregels zullen in een volgend artikel bij balts en voortplanting nader worden bekeken.